

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää mahdollisuudesta lausua sivistys- ja tiedejaostolle valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2022. SLL lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

SLL:ltä kysyttiin tarkentavia kysymyksiä liittyen lukiokoulutuksen kehittämiseen, oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistamiseen ja koronaepidemian haittavaikutuksien vähentämiseen. Lisäksi SLL lausuu muista ajankohtaisista lukiokoulutukseen ja lukiolaisiin liittyvistä aiheista.

Lausunnon keskeinen sisältö:

- SLL vaatii, että lukiokoulutuksen rahoitusta rasittavista opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 23 b §:n mukaisista vähennyksistä luovutaan.
- SLL esittää, että lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman yhteydessä laaditaan valtakunnallinen opiskelijapalautejärjestelmä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää lukiokoulutuksen rahoitusmallin kriteerinä tulevaisuudessa.
- SLL kannattaa opiskeluhoollon vahvistamista henkilöstömitoituksilla, mutta on huolissaan resurssien riittävydestä ja opiskeluhoollon uudistusten käytännön toteuttamisen onnistumisesta.
- SLL esittää opiskeluhooltopalveluihin mielenterveysosaamisen vahvistamista.
- SLL vaatii, että opinto-ohjaajamitoitus selvitetään tällä vaalikaudella riittävän rahoituksen turvin.
- Koronan vaikutuksia tulee paikata opiskeluhoolltoa vahvistamalla sekä tuki- ja lisäopetukseen panostamalla.

Lukiokoulutuksen kehittäminen

SLL kiittää hallituskauden aikana lukiokoulutukseen tehdyistä panostuksista. SLL kuitenkin muistuttaa, että aiemmista leikkauksista johtuen lukiokoulutuksen rahoitus on tällä hetkellä suurin piirtein vuoden 2013 tasolla. Kuitenkin lukiokoulutusta on uudistettu merkittävästi ja koulutuksen järjestäjille on samaan aikaan määritetty uusia tehtäviä ja velvoitteita. Nykyiset lukiorahoituksen yksikköhinnat eivät kata kokonaan koulutuksen järjestämisestä aiheutuneita todellisia kustannuksia. Onkin aiheellista pelätä, että lukiokoulutukselle määritetyt resurssit eivät tulevaisuudessa riitä laadukkaan ja saavutettavan koulutuksen järjestämiseen. Tästä syystä SLL esittää, että pitkällä aikavälillä lukiokoulutuksen rahoitusta rasittavista opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 23 b §:n mukaisista vähennyksistä luovutaan.

SLL pitää keskeisenä, että lukiokoulutuksen laatukulttuuria vahvistetaan laatu- ja saavutettavuusohjelmalla ja siihen varatulla 10 miljoonalla eurolla. Lukiokoulutuksen laadun ja saavutettavuuden kehittämiseksi on suuri tarve, jotta jokaisella on myös tulevaisuudessa mahdollisuus käydä lukiota kotoa käsin, lukiodien toimintakulttuuria voidaan modernisoida sekä oppimisympäristöistä tehdä monipuolisempia. Laadukkaaseen lukiokoulutukseen kuuluu, että teknologiaa ja digitaalisia sisältöjä hyödynnetään luontevasti ja joustavasti opetuksessa. Nämä toimenpiteet turvaavat erinomaisesti koulutusjärjestelmän eriarvoisia lähtökohtia tasoittavaa vaikutusta.

SLL esittää, että laatu- ja saavutettavuusohjelman osana luodaan valtakunnallinen opiskelijapalautejärjestelmä. Vastaava järjestelmä on jo käytössä korkeakoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijoilta kysyttävä palaute on erinomainen matalan kynnyksen tapa osallistaa heitä lukion kehittämiseen. Palautejärjestelmä tarjoaisi vertailukelpoista tietoa opiskelijoiden hyvinvoinnista (SiVM 2/2018). Tämä olisi myös erinomainen osa eduskunnan edellyttämiä lukiokoulutuksen laatukriteereitä, joiden avulla voidaan taata oppivelvollisten oikeus laadukkaaseen lukiokoulutukseen yhdenvertaisesti koko maassa.

Samalla SLL muistuttaa, että eduskunta on velvoittanut oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä jatkamaan koko koulutuspolun uudistamiseen ja vahvistamiseen tähtääviä toimia, jotka tukevat oppivelvollisuus uudistuksen tavoitteiden toteutumista ja toimeenpanoa. Tämän turvaamiseksi on tärkeää, että oppivelvollisuus uudistukseen varatun rahoituksen riittävyyttä seurataan ja sitä ollaan valmiita korottamaan, mikäli rahoitus havaitaan riittämättömäksi.

SLL on huolissaan lukioverkon harventumisesta viime vuosien aikana. Lukioverkon harvenemisen myötä yhä useampi nuori joutuu hakeutumaan lukioon kauas kotoaan. Nykyisin alle 60 opiskelijan ja alle 200 opiskelijan lukiot saavat rahoitukseensa korotetun yksikköhinnan. SLL ehdottaa, että tästä niin sanotusta pienten lukioden lisästä luovutaan ja siirrytään lukioden saavutettavuuslisään, jossa otetaan huomioon ikäluokan suuruus sekä kunnan syrjäisyys. Tämä turvaa lukiokoulutuksen saavutettavuutta ja edistää lukiokoulutuksen saatavuutta alueellisen tasa-arvon näkökulmasta sekä suurilla kaupunkiseuduilla että harvempaan asutuilla seuduilla.

Samalla SLL kannattaa lukioden rahoitusjärjestelmän uudistamista siten, että osaksi rahoituksen määräytymisperusteita otettaisiin edellä kuvatut opiskelijapalaute ja saavutettavuuslisä, joilla voitaisiin parantaa samalla lukiokoulutuksen laatua ja saavutettavuutta.

Toimenpiteet oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistamiseksi

SLL kannattaa erittäin lämpimästi sitovien mitoitusten säätämistä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluihin. Mitoitukset parantavat palvelujen saatavuutta eli lasten ja nuorten mahdollisuutta tukeen ja apuun oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti, sekä vahvistavat kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää ennaltaehkäisevää, yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamista koskevan hallituksen esitysluonnoksen taustamateriaalin mukaan henkilöstömitoituksen (670 opiskelijaa / 1 kuraattori, 780 opiskelijaa / 1 psykologi) täyttämiseksi tulee toisella asteella palkata 72 uutta psykologia eikä lainkaan uusia kuraattoreita, kun taas esi- ja perusopetuksessa uusia psykologeja tarvitaan 266 ja uusia kuraattoreita 156. SLL on huolissaan uudistukseen varattujen määrärahojen riittävyydestä ja

ammattitaitoisen henkilöstön alueellisesta saatavuudesta. Eduskunta on edellyttänyt oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhoollon riittävän määrän ja alueellisen saatavuuden turvaamista ja sen seuranta, mitä myös SLL pitää erittäin tärkeänä.

SLL muistuttaa, että yhden ammatilaisen vastuulla oleva opiskelijamäärä ei yksinään kerro kuraattorin tai psykologin työmäärästä, vaan arjessa ratkaisevaa on myös työntekijän vastuulla olevien oppilaitosten ja toimipisteiden määrä. SLL on tyytyväinen, että sote-uudistukseen liittyvää lakiesitystä on täsmennetty niin, että palvelut tulisi ensisijaisesti järjestää oppilaitoksessa; lukuisiin eri oppilaitoksiin hajaantumista viikon aikana tämä ei kuitenkaan estä. SLL:n mielestä kaikkien opiskeluhoollon palveluiden tulee olla saatavilla mahdollisimman helposti ja nopeasti opiskelijalle.

Tulevien uudistuksien lisäksi on tärkeää kehittää opiskeluhoolltoa itsessään. Nuorten perustason mielenterveystyötä tulee vahvistaa osana opiskelijahuollon sekä opiskeluterveydenhuollon arkea. Tämä tarkoittaa esimerkiksi henkilöstön täydennyskouluttamista mielenterveyden häiriöiden tunnistamisesta ja hoidosta, sekä ensivaiheen tuen tarjoamista mielenterveys- tai päihdehoitoa tarvitsevalle nuorelle opiskeluhoolllossa.

Opinto-ohjaajamitoituksen selvittäminen

Opinto-ohjaukseen kohdistuu merkittäviä paineita ja odotuksia: monet viime vuosien koulutuspoliittiset uudistukset, kuten opiskelijavalintojen uudistukset, edellyttävät tuekseen oikea-aikaista ja laadukasta opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksen resurssit eivät kuitenkaan ole kehittyneet vastaavassa suhteessa.

SLL on jo pitkään esittänyt opinto-ohjaajamitoituksen toteuttamista ja resurssien kasvattamista opinto-ohjaukseen. Myös hallitusohjelmassa on päätetty selvittää sitova mitoitus opinto-ohjaajien määrälle toisen asteen koulutuksessa. SLL pitää tärkeänä, että selvitys tehdään ja sille varataan tarvittavat resurssit. SLL myös muistuttaa, että eduskunta on edellyttänyt oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä, että opinto-ohjaukselle varataan riittävät resurssit ja opinto-ohjauksen saatavuutta seurataan.

Koronaepidemian haittavaikutuksien ja oppimisvajeen vähentäminen

Koronapandemia on vaikuttanut erittäin negatiivisesti lasten ja nuorten oppimiseen ja hyvinvointiin. Etäopetus oli opiskelijoiden mukaan raskasta ja vaihtelevan laatuista, minkä vuoksi syntynyt oppimisvaje on paikattava, jotta tulevaisuuden oppiminen ei kärsi aiemmin syntyneistä puutteellisista tiedoista ja taidoista.

Erilaisten selvitysten mukaan etäopiskelu rasitti lukiolaisia selvästi enemmän kuin tavanomainen opiskelu: talvella 2021 [OKM:n tilaaman selvityksen](#) lukiolaisvastaajista 72 prosenttia kertoi kokeneensa etäopiskelun henkisesti raskaaksi ja 68 prosenttia kertoi opetuksen laadun heikentyneen. Lisäksi puolet koki, että itsenäisesti suoritettavia tehtäviä oli ollut liikaa, ja kolmanneksen mukaan etäopiskelu lisäsi viikoittaista työmäärää. Kouluterveyskysely 2021 paljastaa erityisesti lukiolaistytöjen mielenterveyden ongelmien kasvun: Jopa 53 prosenttia on ollut huolissaan mielialastaan viimeisen vuoden aikana ja 30 prosenttia kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Etäopiskelu lisäsi myös keskittymis- ja oppimisvaikeuksia sekä yksinäisyyttä.

Suunnitellut uudistukset opiskeluhuoltoon sekä resurssien vahvistaminen ovat tärkeitä toimia myös koronan jälkien paikkaamiseen. Erityisesti mielenterveydellisen tuen lisääminen on keskeisessä roolissa, mutta myös yhteisöllisyyteen ja opiskelijoiden osallisuuteen panostaminen.

SLL:n mielestä koronan vaikutusten paikkaamiseen ja oppimisvajeen korjaamiseen tulee varata riittävästi lisäresursseja. Kuten edellä on mainittu, eivät nykyisetkään lukiokoulutukseen varatut resurssit riitä täysimääräisesti koulutuksen järjestämiseen. On tärkeää, että tähän poikkeukselliseen haasteeseen varataan omat lisäresurssit, ettei ongelmakohtia paikata leikkaamalla perustoiminnan saatavuudesta, laadusta ja saavutettavuudesta. Rahaa tulee täten osoittaa etenkin opiskelijoiden tuki- ja lisäopetukseen. Tässä yhteydessä on kuitenkin ymmärrettävä, ettei tuki- ja lisäopetusta ole veloitettu lukiolain tasolla lukioiden tehtäväksi, jolloin rahan käyttökohde on erikseen tarkennettava rahoitusta myönnettäessä.

Helsingissä 7.10.2021

Emilia Uljas
Puheenjohtaja

Matti Mannonen
Päsihteeri

Lisätietoja:

sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi

koulutuspoliittinen asiantuntija Jenni Tuomainen, 050 551 1574, jenni.tuomainen@lukio.fi (11.10.2021 saakka)